

կուլթեանը պատճառաւ : Այսպէս երկ-
րագործը իւր սրտին մէջ գաղտնի չու-
րակամութիւն մը սնոյց հոխուին դէմ,
որ առթիւ մը սաստկապէս պիտի յայտ-
նուէր : Եւս առիթը թիչ ժամանակէն
հասաւ : Սինչեւ այս կէտը որոշուած
չէր սահմանաւ իւրաքանչիւրին իրա-
ւունքը : և չը կար երկէք օրէնք ընա-
րելու իմ և չորս Իրաւունքը բոլոր
երկրիս վրայ հաւատար կը կարծուէր,
որովհետեւ սեպհականութեան բա-
ժանումը ներհակութենէ միայն յա-
ռաջ եկաւ :

Արդ՝ դիցուք թէ հովիւը իւր կեն-
դանիներով մերձակայ արօնները ուրա-
ռելու ըլլար, սակայն ընտանիքը թող-
լով երթալ հեռաւոր դաւառներու
մէջ անյայտանալու փափոք մը չունէր
• • • Բնէ պէտք էր ընել : Բնէ բնական
գաղտնիք անոր տեսութեանը պիտի
ներկայանար, նա իւր խաշինքը երկրա-
գործին սերմանած դաշտին մէջ բերաւ
կամ գէթ թող տուաւ որ խաշինքը
խնդին նոյն ճանապարհը ընտրեն : Հոն
իրեն ոչխարաց համար առատ արօտ
կը գտնուէր, և ոչ մէկ օրէնք կ'արգե-
լուր զանոնք : ամեն բան ինչ որ կը կա-
րողանար ձեռք ձգել իրեն էր : Այս-
պէս կը մտածէր մարդկութիւնը իւր
մանկութեան մէջ :

Ահա այսպէս, առաջին անգամ մտ-
դը կը ներհակի մարդուն և փոխանակ
վայրենի գազաններու՝ (որ մինչ ցայն
վայր երկրագործին ստիան էին) մարդը
ներկայացաւ մարդուն այսինքն անմեղ
հովիւը երկրագործին աչաց երեւցաւ
իրեւել սրտի գազան, իրեն թշնամի,
որ իւր բոյսերը յափշտակել կուզէր,
և զարմանալի չէ, որ մարդը իրեն նը-
մանը իբր վայրենի գազան նկատեց,
վասն զի ատելութիւնը՝ զոր նա յղա-
ցաւ, երկար ժամանակ անոր սրտին
մէջ տեւեղ, ձեռնտու եղաւ՝ անոր

բարկութեան : Եւ նախ ստիպել և
մահապառ հարուածով մը վրէժ խնդ-
րեց իւր նախանձեղն գրացւոյն տեւա-
կան երջանկութենէն :

Այսպէս եղաւ մարդկան մէջ ա-
ռաջին խտրութեան տխուր հետեւանքը

Թարգ. Ի. Դաշ. Սարկաւաթ Միլի-
Տ. Ստեփանեան Տիգրանակերտի :
Ա. Ն. Ժ. Կ. Կ. Կ. Կ.

ԻՐԱՎԱՆԵՐ ԵՒ ՊԵՏՏԻ ԵՉԵ- ՏՈՒԹԵԱՆ

(Հարուանկութիւն, տես թիւ 10 •)

Յայտնապէս ուրիշներուն ազա-
տութեանը կը մնասեմ երբ զիրենք կը
ստիպեմ որ չուզած բաներին ընեն,
երբ կը պահանջեմ որ ինծի պէս մը
տածեն, երբ կը ծաղրեմ իրենց գոր-
ծունէութիւնն ու փութաբանութիւ-
նը, երբ արգելք կ'ըլլամ իրենց կոյմա-
նը, երբ չարաբարութեամբ կը պա-
խարակեմ իրենց ըրածը, երբ իրենց
անմեղ գործողութեանցն աչք կը տըն-
կեմ ու կը խափանեմ : Եւ մնասեմ իմ
ազատութեանս՝ երբ ուռանց լաւ մը
տածելու պարտքեր վրաս կ'առնեմ,
երբ անհոգ կ'ըլլամ այնպիսի վիճակ
մը ընտրելու, որ կարելի եղածին չափ
անկախ ըլլամ ուրիշներէն, երբ
պարտքի տակ մտնելով իմ ազատու-
թիւնս կը կորսնցընեմ, երբ անիրա-
գործողութիւններ ընելով ուրիշները
կը ստիպեմ որ զիս սանձեն :

Երկին կրկին մտածէ ու ինծի պէս
կը տեսնաս՝ որ ազատ ըլլալու միակ
միջոցն է առաքինի ու քաղաքակիրթ
ըլլալը, վասն զի առաքինութիւնը բա-
ւոյն չարիքներէ փախչիլ կը սովորեց-
նէ, և կ'ազատէ յայտնի բռնաւորնե-
րու ձեռքէն՝ ինչպէս են ախտերն ու
կիրքերը :

10.

**- ԻՐԱՆԻՆԻՔ ԵՒ ՊԼԵՏԻՔ
ՊԵՇՊԵՆՈՒԵԱՆ**

Իայց ինչ բանի կուգային իրաւունքները Թէ որ չը կարենայի պաշտօնական ընդգէմ անոնց՝ որոնք իմ իրաւանցի գէմ կ'ըլեն, ուրիմն ունիմ կարողութիւն իմ կեանքս, ազատութիւնս, պատիւս, ստացուածքս, ընտանիքս և ընկերութիւնը պաշտպաւնելու ։

Ինքզինքդ պաշտպանելու առաջին հնարքն է՝ փախչել այն ամէն բաներէ որոնք քեզի վնաս մը կը բերեն, թէ որ նիւթական բան մը կամ կենդանի մը ինծի վնասէ՝ կրնամ որ և իցէ կելլ պոյլ անկէ ազատիլ, ինչուան զինքը փճացնելով։ Իսկ թէ որ մարդիկ ինծի չարիք մը ուզենան հասցնել, պէտք է որ բոլոր մտայց և մարմնոյ ուժովս ի բնեց դէմ կենամ, բայց այնչափ միայն որչափ իմ ապահովութեանս համար հարկաւոր է։ Թէ որ գոշ մը վըրաս յարձրիկ, և ես թէ որ կռուելով կամ օգնութիւն կանչելով կրնամ յաղթել իրեն՝ ու ընդ հակառակն կըստես նանեմ, յանդուր եմ։

Ուրիշէ մը նախատուելով կառուե-
ցար, բայց ինչ չափ եղաւ քեզի. բար-
կաթիւնը գեղջ աւելի կը խռովէ .
և ոչ միայն այն ըրածովդ կրած նախա-
տինքդ չսրբեցաւ, այլ թերեւս անի-
քաւեցար բռնիւք և գործովք : Չարի
չար հատուցանելը մեղք է . լաւագոյն
փէշփնդրու թիւնը ներքէն է . Գրի-
գորը չեղեսէն նախատուելով ներեց
անսր, ու փոխադարձ բարեբարութիւ
ալ ընելով : [Յէ] հնարք գապ, ինչէր երբ
վէշփնդրու թիւն ինչ մասէի՝ ինչ մասէի
դր նոր չարի մը գլխոս չգապ . գլխէր Կոստ
վէր Կոստր ու ամբողջ օրը անոր Դէն հնարքիդ
յն մասէի՝ երբ որ հաջորդեցայ, ամենքը վնաս

[illegible]

Այլ որ ուրիշն զլիակնք մը բերեր է, սէւտք է որ քնատուն փոխարինէ. անի, լաւութեամբ առածը ետ դարձնէ, նախատննաց հասուցումն ընէ և տըւած գայթակղութիւններս ուղղէ, բայց հատուցումը պահանջելու համար հարկ չկայ բռնութիւն ձեռք առնել, կռուփով բան մը չը շտկուիր. սեսեր եւ արգէտք որ կոտորած դարան մը քաւազանի հարուածով նորոգեն, չէ, սէւտք է որ կոտորուանքները մէկ մէկու քով գնես, ստիճանով կպցնես ու նորոգես. այսպէս ալ մէկը որ իր իրաւունքը նախատինքով ու կռուով կ'ուղէ պաշտպանել, իրեն աւելի կը քնասէ ։ Կրացիդ քեզի անիրաւութիւն մը բրտաւ, քանաքու իրաւունքիդ խօսքով անոր հասկցնես, գիտէ, թերեւ իրարու խօսքը կրնանք հաւկընալ, բայց նայէ որ խօսուածքդ քաղցր ու պատշաճուներդ զօրաւոր ըլլան, թէ որ չը կարենաք միաբանել, ահաւասիկ արդարութեան ատեաննները կեցեր են, բայց անոնց միայն յուսահատ գէպքերու մէջ զիմեցէք, ամենազօրաւոր գեղերու պէս որոնք միայն ամէն հնարք պարտաւ ելլէլէն վերջը կը գործածուին ։ Կատաստանը երկու կողմէն ալ կործանման պատուաւ կ'ըլլայ, և շատ անգամ յաղթուողն ալ անբաւ ծախք ընէլէն ետքը բան մը չ'փաստկիր ։

Լիցիամ մը երկու, ձկնորս խեցի մը
գտնելով ծովեզերքը՝ սկսան կռուիլ թէ
որուն կ'իյնայ խեցին. չաւ մը կռուե-
լէն աւ կանչելէն ետքը ելան դառաւ
ւորին ցնային¹, դառաւորը ծանրու-

Թեամբ մը ձեռքն առնելով բացաւ
ստորէն ու մէջին ուտելէն ետքը՝ պա-
տեանին մէկը մէկուն, միւսը մէկալին
տուաւ : Եւ առակը մոքերինիդ պա-
հեցէք, և ասով Թերեւս շատ ծախ-
քերու մոմոռութեան տղատ կ'ըլլաք :
Վարձեալ մոքերինիդ լաւ դրէք որ
մարդուս իր իրաւունքները տալու-
լաւագոյն կերպը ուրիշներուն իրա-
ւունքը յարգել ու մեծարելն է :

ԺԱՄԵՆԱԿԵ ԳԳԵԿԵՆ Բ

Ստիս պատուան լրագրոյ մը հետե-
ւեալ գործաւորի լուրը ինչպէս :

Պատրիարքարանէն հետեւեալը կը
հաղորդուի մեզ :

« Երգիւն Վսեմ, դեսպանին կող-
մէ 'ի պաշտօնէ Թարգմանն այս շաբաթ
օր Պատրիարքարան գալով՝ յայտնեց
Թէ Սահակ եպիսկոպոսը իւր ընկեր-
ներովը Կոնստա իր գտնուի, ուսկից
Սատուայի հիւպատոս Պ. Սիւնզին-
ձերին լուրը կը լսէ Թէ վերագառ-
նալ կուզէ և Թէ ստակ չունի : Սու-
տուայի հիւպատոսն ալ Վահրէի հիւ-
պատոս Պ. Սթանթօն կը գրէ այս
լուրը և նա ալ ինորա ըրտ Սթան-
լին և մայրաքաղաքիս գեսպանին կը
հաղորդէ :

« Ետը վրայ ըրտ Սթանլին կը հե-
ռագրէ հոն որ հայ նա իրականց անկո-
րուստ վերագարձին համար ստակ և
ուրիշ ինչ որ պէտք է՝ անյապաղ տըր-
ւի :

« Իրազան Պատրիարքը շնորհակա-
լութիւն յայտնեց ըրտ Սթանլիի այս
մարդասիրական զգացմանց համար :

11 Նոյեմբեր 1868

Դ Պատրիարքարանի հայոց
Գ. Պիլեւ

— Եմոյս 16/ին Վաղարշու մէջ չբեղ-
լուսավառութիւն եղաւ ի պատիւ
տարեգարծի ծննդեան : Գոստափա-
ռութեան Սուլթան Կարալ-Կըլ-
բարեխնամ կայսեր : Սոյն առթիւ ժա-
ռանգաւորաց դպրոցի յառաջագէժ
աշակերտներէն Լրագրիցի աւագ
սարկուսագ տիրացու Կարապետը հե-
տեւեալ երգը յօրինած էր Վսեմ : Կա-
ռավարին նուիրելու, որ ըստ սովո-
րութեան այսպիսի հանդէսներու ժա-
մանակ գլխաւոր ազգաց վանքերը իւր
այցելութեամբ կը պատուէ : Ի իրա-
խոյս Լաւագ սարկուսագին և ընկերա-
կցացը հանդիսին միջոցաւ կը հրա-
տակմբ երգուի :

Թէնիկի պիտի լուր Վրդ-Կըլ-Կըլ-
ձերնաբարց Լ. Ֆէնտիմի :

Եւ միւլին Իրմէնիւն, տէր վե-
թանի Վստի Վըլդ
էլեօվմ մ'ալում օլուն սիլդ մա՝ սե-
տայի պիւլնտալիդ,
էմրուզ սահի՛հ օլմուշ մէվլուտ ձի-
հանտարայ Լ. Ֆէնտիմիդ
փերթէվֆէլայ վերիւպնամի իլէ Սուլ-
թան Կարալ-Կըլ-Կըլ :
Իմաի ձիւմէլ զահիլ զուվար վու-
ձիպէ տիր զիմնէթիմիդ
ուլու եղտան հադգ Թէալէէ իւրէք
խալիս իլէ Թէմիդ
ըրֆայի տէսթ էթմէք պուլնիլ քի ձէլ-
լուշան Կապիմիդ
էթսիւն Թօլիլ էօմրիւ շահն Սուլ-
թանի Կարալ-Կըլ-Կըլ :
Հէմտէ Թահթի անըն պազու-
վիւքալէի ու ձէնկալիդ
բիւլի եօվմին մասուն սիւրուր իլնի-
տէ էյ Կարապիմիդ
սաղլա. վէ հէմ անէր իլէ Կալիֆ Փա-
շայ էֆէնտիմիդ :